

Trädvårdsplan för Uppsala-Näs kyrkogård

– träd, häckar och buskar med betydelse för kyrkogårdens struktur
2013

Innehållsförteckning

Inledning	4
1. Fastighetsuppgifter	5
2. Övergripande nulägesbeskrivning och historik	7
3. Kulturhistorisk värdering av Uppsala-Näs kyrkogård	20
4. Analys av befintligt trädbestånd	21
5. Förnyelse av trädbeståndet	22
6. Särskilda vårdkrav	24
7. Källor	26
8. Bilagor	--
9. Planer: Förnyelse av trädbeståndet	
10. Inventering av träden på Uppsala-Näs kyrkogård	

Trädvårdsplan för Uppsala-Näs kyrkogård har tagits fram av en tvärvetenskaplig arbetsgrupp bestående av Cathrine Bernard, arborist, Lotta Sobéus, landskapsarkitekt, André Strömqvist, kulturmiljöspecialist och projektledare Cecilia Wannfors, restaureringsarkitekt.

Inledning

Kyrkogårdens träd och växtlighet ger en förståelse för hela kyrkomiljöns historiska dimensioner. Ofta ingår träden i en större arkitektonisk helhet och berättar tillsammans med gravvårdarna om hur vi under olika tider förhållit oss till våra minnesplatser. Trädgårdsidealerna har också varierat och med dem olika trädslag och beskärningstekniker med stora krav på skötsel, underhåll och återplantering. Träden är ett levande grönt kulturarv, och att sköta dem på rätt sätt har stor betydelse för kyrkogårdens karaktär och miljöupplevelse. Med en trädvårdsplan ges möjligheter till planering utifrån den enskilda kyrkogårdens specifika förutsättningar och kulturhistoriska kvaliteter.

Sedan 2012 har Upplands Västra kontrakt i Uppsala Stift arbetat med att utveckla trädvårdsplaner för kontraktets kyrkogårdar under ledning av restaureringsarkitekt Cecilia Wannfors. Syftet är att dels bidra församlingarna med konkret fackkunskap som underlättar framtida planering och skötsel, dels ge information om kyrkogårdarnas kulturmiljövärden för att uppmärksamma de skydd- och bevarandevärden

som kan finnas där.

Trädvårdsplanerna inleds med en kulturhistorisk del som utgår från en rad olika källmaterial. För att fånga kyrkogårdarnas olika tidsskikt och karaktärer har stor vikt lagts vid att gå runt och iakttä kyrkogårdarnas trädbestånd och omgivningar. Gamla foton, ritningar och handlingar har också betytt mycket för den historiska förståelsen liksom kyrkovaktmästarnas berättelser. Därefter följer en inventeringsdel som i detalj beskriver trädslag och status samt föreslagna åtgärder. De beskrivna träden återfinns på uppdaterade kartbilder.

Trädvårdsplanerna utförs av en tvärvetenskaplig arbetsgrupp bestående av arborist, landskapsarkitekt, kulturmiljöspecialist, byggnadsantikvarier och arkeologer.

1. Fastighetsuppgifter

Fastighetsdata

Län:	Uppsala län
Landskap:	Uppland
Kommun:	Uppsala
Fastighet:	Uppsala Näs 2:1

Utdrag ur Fastighetskartan, Lanmäteriet

Ägoförhållanden och brukare

Fastigheten, mark och byggnader, ägs och förvaltas av Svenska kyrkan genom Balingsta pastorat. Uppsala-Näs församling bildade ett eget pastorat fram till 1923, då den blev moderförsamling i pastoratet Uppsala-Näs, Västeråker och Dalby. Sedan 1962 är Uppsala-Näs annexförsamling i Balingsta pastorat. Fram till 1885 hette församlingen Näs.

Författningsskydd

Riksintresse

Uppsala-Näs kyrka och kyrkogård ligger inom riksintresse för kulturmiljövården K 43 Uppsala-Näs (Uppsala-Näs sn). Riksintresset skyddas enligt 3 kap i Miljöbalken (1998:808). Att ett område är av riksintresse innebär att det bedöms ha så höga kulturvärden att det är av vikt för hela landet. I planeringen ska det därför väga tyngre än andra intressen, förutsatt att inte även dessa är av riksintresse. Kommunen ansvarar för att tillgodose riksintresset och länsstyrelsen bevakar att så sker.

Uttrycket för riksintresset är:

Stråk med rösen, stensättningar, skärvtenshögar och skålgro-par i huvudsak från bronsålder. Gravfält från äldre och yngre järnålder, bl. a. den stora Stabbyhögen från vendeltid. Medeltidskyrka och äldre fristående f.d.sakristia som hört till en tidigare träkyrka, radbyarna Höghy, Lörsta och Stabby samt de mindre herrgårdarna Ytternäs, Vängelsta och Söderby, alla med 1700-och 1800-talsbebyggelse.

Lagen om kulturminnen (KML) och Plan och bygglagen (PBL)

Kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser som tillkommit före år 1940 är skyddade enligt bestämmelserna i kulturminneslagen 4 kap. Även vissa yngre, särskilt utvalda kyrkor och begravningsplatser, kan vara skyddade. Enligt kulturminneslagen (SFS 1988.950) ska alla kyrkobyggnader och kyrkotomter som tillhör Svenska kyrkan samt alla begravningsplatser vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskar. Om kyrkomiljön är från 1939 eller äldre ska Länsstyrelsen ge tillstånd till förändringar. Detta tillståndskrav gäller också för vissa, särskilt utvalda kyrkor och anläggningar som är yngre och som har höga kulturhistoriska värden.

Tillstånd krävs alltid för om- och tillbyggnader, för ändringar eller ingrepp i exteriörer, interiörer eller åtgärder på inventarier. Att ändra eller uppföra nya installationer i kyrkorna kräver också tillstånd, liksom för konservatorsarbeten och ändring av färgsättning. För kyrkogårdar krävs tillstånd för utvidgning och för att uppföra eller väsentligt ändra byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar. Det innebär att det kan krävas tillstånd från länsstyrelsen för att ta ned träd eller för vissa beskärningsåtgärder. Normalt underhåll får utföras utan tillstånd under förutsättning att det utförs med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Reglerna för kyrkliga inventarier gäller även begravningsplatser med ett strikt urval av gravvårdar, utsmyckningar och andra anordningar som kan vara kyrkliga inventarier. Kontakta alltid Länsstyrelsen, Upplandsmuseet eller Svenska kyrkan centralt vid tveksamhet om åtgärder

är tillståndspliktiga eller inte.

För åtgärder som är bygglovpliktiga kan tillstånd krävas från såväl kommunen som från länsstyrelsen.

Fornlämningar

Området kring Uppsala-Näs är fornlämningsrikt över lag. Inom Uppsala-Näs kyrkogård finns tre registrerade fornlämningar. I kyrkans västfasad finns en inmurad runsten RAÄ Uppsala-Näs 68:1. Möjligen finns ytterligare en runsten inmurad i kyrkan, men överputsad. Se Elias Wessén och Sven Jansson: *Upplands runinskrifter*. Den så kallade lillkyrkan söder om kyrkan är klassad som fornlämning RAÄ Uppsala-Näs 69:1. Sydväst om lillkyrkan finns en 5x4 meter stor husgrund med enstaka stenar synliga i ytan RAÄ Uppsala-Näs 69:2. På höjden norr om kyrkogården finns ett gravfält och en skålgrop RAÄ Uppsala-Näs 71:1 och 71:2.

Träsnitt efter en teckning av J. Hadrph 1680.

2. Övergripande nulägesbeskrivning och historik

Jordebokskarta från 1635 som visar Uppsala-Näs kyrka. Siffran 2 betecknar klockartomten och klockarens åker. Lantmäteriet

Kyrkomiljön

Uppsala-Näs kyrka ligger i Uppsala-Näsdalgången vid Näsvisken och omges av åkermark. Uppsala Näs socken omtalas för första gången 1298 och hette fram till 1886 kort och gott Näs. Namnet härrör från gården Näs. Under medeltiden låg tyngdpunkten i socknens bebyggelse en till två kilometer nordväst om kyrkplatsen.

Närmast väster om kyrkogården ligger klockargården med ett bostadshus uppfört i början av 1900-talet. Enligt jordebokskartan från 1630-talet låg klockarbostaden vid den tiden längre norrut. På den skogklädda höjden norr om kyrkan står klockstapel. Trots närheten till den växande staden Uppsala är kyrkomiljön till synes opåverkad av senare tiders förändringar och har bevarat sin ålderdomliga karaktär. Kyrkobyggnaden är ovanligt lite förändrad och på sydväggen och västgaveln finns ursprungliga fönsteröppningar. På de flesta medeltida kyrkor har fönsteröppningarna förstörats i senare tid.

Kyrkan och kyrkogården från medeltiden till 1800-talet

Första gången en kyrkobyggnad omtalas i Uppsala-Näs, eller Näs som det hette då, var 1291. Då var det en kapellbyggnad av trä och som tillhörde gården Näs. Medeltidshistorikerna Olle Ferm och Sigurd Rahmqvist menar att ett antal omständigheter talar för att socknen har organiserats kring en patronatskyrka vid gården Näs, som under slutet av 1200-talet och början av 1300-talet ägdes av olika ärkebiskopar. Kyrkplatsens avsides placering i förhållande till övrig bebyggelse, ägoförhållandena vid kyrkplatsen samt kyrkans och socknens namn: Näs, är det som framförallt talar för att Uppsala-Näs ursprungligen var just en sådan patronatskyrka. Exakt var den medeltida gården Näs låg vet man dock inte.

Den tidigast omnämnda kyrkoherden i Uppsala-Näs var en kanik (medlem av domkapitlet) vid namn Benedictus. Under flera århundraden innehades kyrkoherdeposten vid Uppsala-Näs av professorer vid Uppsala universitet, eftersom posten var kopplad till en professur vid universitetet.

Den äldsta kartan över Uppsala-Näs kyrkogård är en jordebokskarta upprättad på 1630-talet. Kyrkogården var då, liksom nu, omgiven av åkermark.

Den nuvarande kyrkobyggnaden uppfördes som en rektangulär salkyrka under 1400-talet. Byggnadsmaterialet är gråsten med tegel i gavelröstena.

Karta över Uppsala-Näs 1901-06. Lantmäteriet

Förmodligen var kyrkan ursprungligen oputsad. I en skrivelse daterad 11 augusti 1829 från E. Bergström, som var pastor i Näs, beskrivs kyrkan som uppförd av gråsten och orappad.

Omkring år 1500 välvdes kyrkan med tegelvalv och under 1600-talet uppfördes ett vapenhus av sten, som ersatte ett äldre av trä. Detta vapenhus revs 1875, men syns på Peringskiölds teckning.

Idag är kyrkans fasader spritputsade och avfärgade i ockragult med slätputsade, vita omfattningar kring dörr- och fönsteröppningar. Gavelröstena i öster och väster är försedda med dekorationer i form av vitkalkade blinderingsnicher. En runsten är inmurad i västra gaveln. Fönstren i söder och väster har bevarat sin ursprungliga, medeltida form, vilket är ovanligt. De flesta medeltidskyrkor fick sina fönster

förstorade under 1700- och 1800-talen.

I samband med att en kyrkobyggnad invigdes helgades också ett område kring den som kyrkogård och begravningsplats. Kyrkogården vid Uppsala-Näs verkar ha haft samma sträckning sedan kyrkan uppfördes på 1400-talet. Kyrkogården omges av en kallmurad gråstensmur och innanför muren växer en trädkrans av lövträd. Trädkransen är inte längre fullständig och samtliga träd står idag på kyrkogårdens södra halva. Träden växer nära bogårdsmuren och de äldre trädens rötter har orsakat skador på denna.

Ganska mitt på kyrkogården ligger en liten kvadratisk byggnad uppförd i gråsten och med detaljer av tegel. Byggnaden kallas "Lillkyrkan" och uppfördes under 1200-talet. Dess ursprungliga funktion är inte helt klarlagd och olika forskare har förklarat

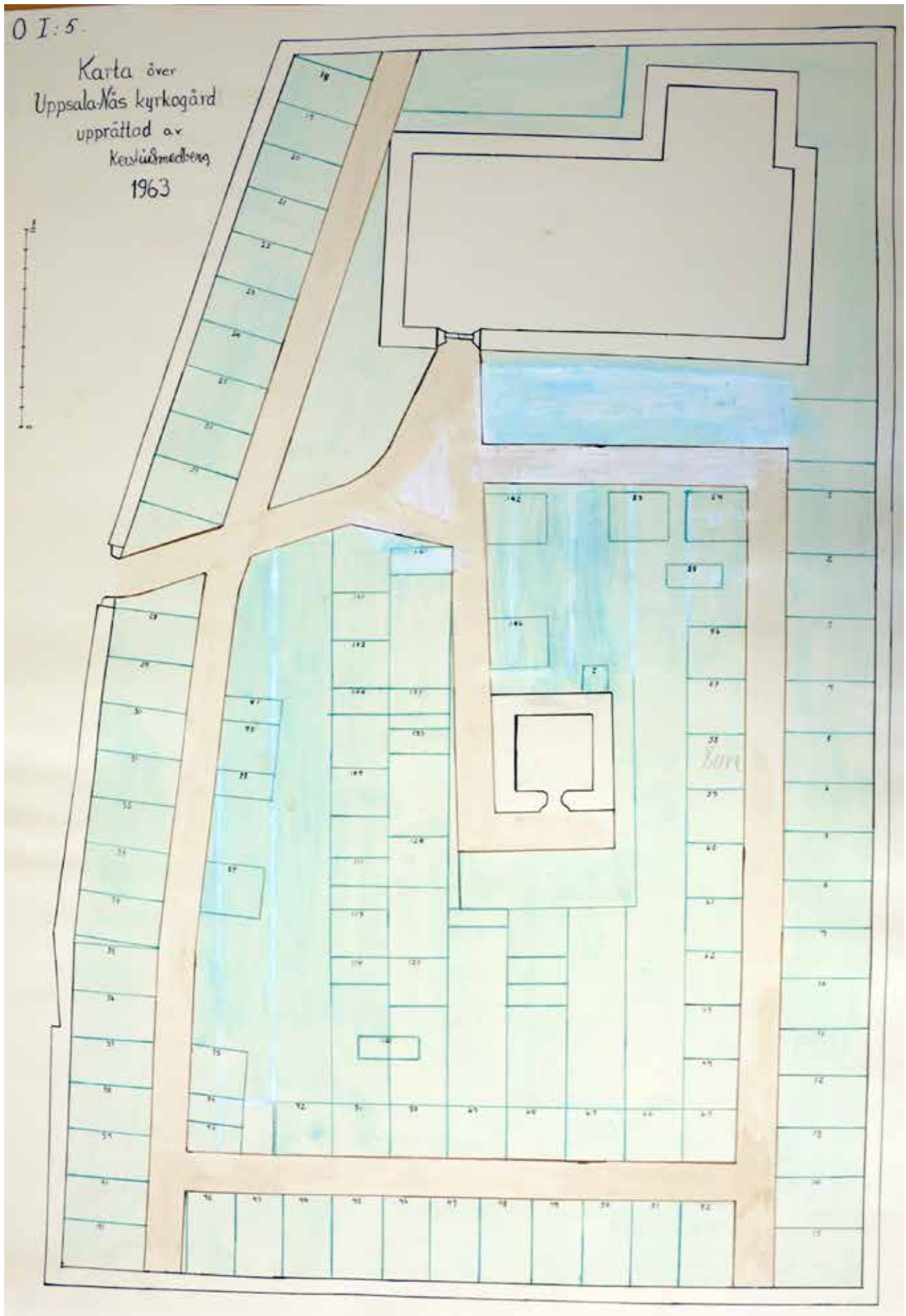
Kyrkan mot nordöst i slutet av 1800-talet. Här syns några äldre och yngre björkar. Franför kyrkans östra gavel växer tre mer småväxta träd, som skulle kunna vara äpple eller någon prydnadsäpel. Lägg också märke till den lilla granplantan innanför murens nordöstra hörn. På vinterbilden från 1945 har den blivit stor. Foto: Otto Janse - 1899

Nästa sida: Karta över Uppsala-Näs kyrkogård upprättad 1963 av Kerstin Smedberg. Landsarkivet, Uppsala

Trädvårdsplan för Uppsala-Näs kyrkogård

Uppsala-Näs kyrka och kyrkogård från sydost. I kyrkogårdens centrum står "Lillkyrkan" och till vänster skimtar ett av kyrkogårdens äldsta träd. En ask med tydliga spår av åtminstone tre hamlingsnivåer. Kyrkogården har ett relativt stort antal gravvårdar med stenramar och förhållandevis många är fortfarande grusgravar. Formklippta häckar av måbär bildar struktur.

byggnadens funktion och tillkomst på olika sätt. Säkert är dock att den utgjort en del i en föregångare till den nuvarande kyrkan.

Det finns två huvudteorier om byggnadens ursprungliga funktion. Antingen har den utgjort sakristia till en tidigare kyrka av trä, eller så är det en rest av en aldrig färdigställd stenkyrka. Teologen Gunnar Smedberg menar att den byggts som sakristia till en aldrig uppförd stenkyrka. Kanske valde man på grund av dåliga markförhållanden att istället bygga lite högre upp, där kyrkan ligger nu? Konsthistorikern Armin Tuulse menar istället att lillkyrkan har varit sakristia till en träkyrka. Träkyrkor med sakristia av sten finns belagda på andra håll. Arkeologiska utgrävningar har visat att en rektangulär byggnad har legat omedelbart söder om "Lillkyrkan".

1665 sattes ett litet vapenhus av trä upp framför "Lillkyrkan". Av denna konstruktion finns det också spår i marken. Att just sakristian byggdes i sten beror på att man förvarade kyrkans mest värdefulla inventarier där: textilierna och kyrksilvret.

I "Lillkyrkans" båda södra hörn finns en utskjutande sten. Den ena är till synes skulpterad. Stenarna var troligtvis tänkta att bilda förband i ett utfört, eller kanske bara planerat långhus av trä eller kanske sten. I den nuvarande kyrkan står en dopfunt med skål av romansk typ tillverkad under 1200-talet. Just stendopfuntar berättar ofta om en kyrkas, eller

I kyrkogårdens sydöstra hörn finns rester av en stubbe som visar hur de gamla, stora träden har vuxit in i muren med skador som följd.

Kyrkogårdens gångsystem kan beläggas åtminstone drygt 110 år bakåt i tiden. Denna och ytterligare bilder av Otto Janse visar att gångsystemet hade samma sträckning i vid 1800-talets slut. Vad som skiljer är att gångarna idag är något bredare samt att gången från kyrkporten till "Lillkyrkan". Foto: Otto Janse 1899, ATA

dess föregångares, tillkomsttid. Dopfunten har alltså med största sannolikhet stått i den kyrka som "Lillkyrkan" är ett minne av.

I regel är medeltida kyrkogårdar betydligt större åt söder än åt norr. Man trodde nämligen att kyrktornet skulle falla åt norr på den yttersta dagen. Då skulle de människor som begravts norr om en kyrka ha svårare att ta sig upp ur sina gravar vid uppståndelsen. Vid Uppsala Näs är detta särskilt tydligt och mellan sakristian och bogårdsmuren är det bara någon meter. Oron för detta förstärktes under senmedeltiden och stämmer alltså väl överens med Uppsala-Näs nuvarande kyrka och kyrkogårds uppbyggnad under 1400-talet.

Längs kyrkogårdens östra och västra sida finns monumentala gravar från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Flera är så kallade grusgra-

var och har bevarade stenkantner.

Under medeltiden var kyrkogårdarna alltid inhägnade för att skydda den vigda jorden från betande och bökande djur. Allra vanligast var en kallmur av natursten kallad bogårdsmur, eller en timrad så kallad kyrkbalk. Uppsala-Näs kyrkogård var dock ursprungligen kringgårdad av en kyrkbalk av tjärade stockar med 34 rödfärgade huvar. Kyrkbalken ersattes med en bogårdsmur i slutet av 1700-talet. Dalkarlar påbörjade arbetet 1786 och det utfördes i flera etapper.

Fram till 1700-talet var kyrkogårdarna i stort sett fria från träd och buskar och bestod av oklippt gräs eller ängsmark. Man får tänka sig Uppsala-Näs kyrkogård som en vildvuxen ängsyta med träkors och enkla gravstenar oregelbundet utspridda över kyrkogården. Förmodligen använde klockaren dessutom

Till vänster om ingången syns det mer än hundraåriga buskaget av syren. På kyrkogården finns flera tuvor av skivtande sort och ålder i anslutning till gravar. Lägg märke till hur grindarna kompletterats för att passa efter att ingången breddades.

kyrkogården till bete, åtminstone efter reformationen. Betet kan vara en förklaring till varför kyrkogårdarna hölls så fria från träd. I skuggan av träd växer gräs och örter sämre och djuren får därmed mindre att beta. 1819 togs klockarens förmån att låta djuren beta på kyrkogården bort.

Utvecklingen mot de kyrkogårdar vi är vana vid att se inleddes under slutet av 1700-talet men det var inte i första hand av estetiska skäl. Framförallt var det hygieniska problem i de tätbefolkade städerna som fick läkare och många andra att arbeta för ett förändrat begravningskick. Man trodde att skadliga gaser frigjordes i samband med likens förruttelse i jorden. Genom att plantera träd på kyrkogårdarna trodde man sig kunna rena luften från gaserna.

Under andra hälften av 1700-talet tog trädplanterandet på de svenska kyrkogårdarna fart. Från städerna spreds idéerna om trädens positiva inverkan även till sockenkyrkogårdarna. Både landsbygdskyrkogårdar och stadskyrkogårdar började få karaktären av inhägnade parker. 1811 kom ett kungligt påbud att kyrkogårdarna skulle förses med trädkransar och vid mitten av 1800-talet var det allmänt förekom-

mande med trädkransar kring kyrkogårdar även på landsbygden. Trädkransen kunde planteras innanför eller utanför kyrkogårdsmuren. I Uppland är trädkransar innanför muren det vanliga. Valet av art avgjordes ofta av lokala förutsättningar. Vanliga arter i de uppländska trädkransarna är lind, lönn och ask. Även alm förekom innan almsjukan slog till och björk har använts emellanåt.

Vid sockenstämman 1826 diskuterade man möjligheten att plantera träd på Uppsala-Näs kyrkogård och två år senare bestämde man att kyrkvårdarna skulle skaffa rönнар, almar eller lönnar att plantera. De två äldsta träden på kyrkogården är två askar. Med tanke på storlek och utseende kan dessa träd mycket väl vara planterade för 180 år sedan.

Ask finns dock inte med bland de föreslagna träden. En möjlighet är att de, kanske kring förra sekelskiftet, fått ersätta rönнар, som normalt har förhållandevis kort livslängd. De båda askarna visar spår av att ha hamlats redan från början. Eftersom hamlade träd växer till långsammare än friväxande är det svårt att avgöra deras ålder utifrån deras storlek. Kanske fick inte kyrkvårdarna tag på de träd

Uppsala-Näs från nord-väst vintern 1945. Bilden är tagen fyra år efter att den genomgripande grundförstärkningen genomfördes och man schaktade bort stora jordmassor kring kyrkan. Trots det omsluter trädkransen kyrkan helt och träd saknas enbart i anslutning till sakristian. Lägg särskilt märke till granen i kyrkogårdens nordvästra hörn, som också syns som nyplanterad i ett foto från 1899. Foto Iwar Anderson. ATA, spegelvänt i arkivet.

som efterfrågades och kompletterades med några askar?

Eftersom den äldsta kända mer detaljerade kartan över Uppsala-Näs är så pass sen som från 1963 är det svårt att avgöra hur länge kyrkogården haft sitt nuvarande utseende. Men gångsystemet kan, med hjälp av fotografier, beläggas åtminstone drygt 110 år bakåt i tiden. En bild tagen av Otto Janse 1899 visar, tillsammans med andra bilder från förra sekelskiftet, att gångsystemet hade samma sträckning vid 1800-talets slut som idag. Vad som skiljer är att gångarna idag är något bredare och att gången från kyrkporten till "Lillkyrkan" inte längre finns. Förmodligen lades den igen i slutet av 1960-talet, eller början av 1970-talet. Gången finns nämligen med på gravkartan från 1963, men inte på den gravkarta som upprättades 1978. Enligt bilderna verkar gångarna ha varit belagda med sand, inte med grus som idag.

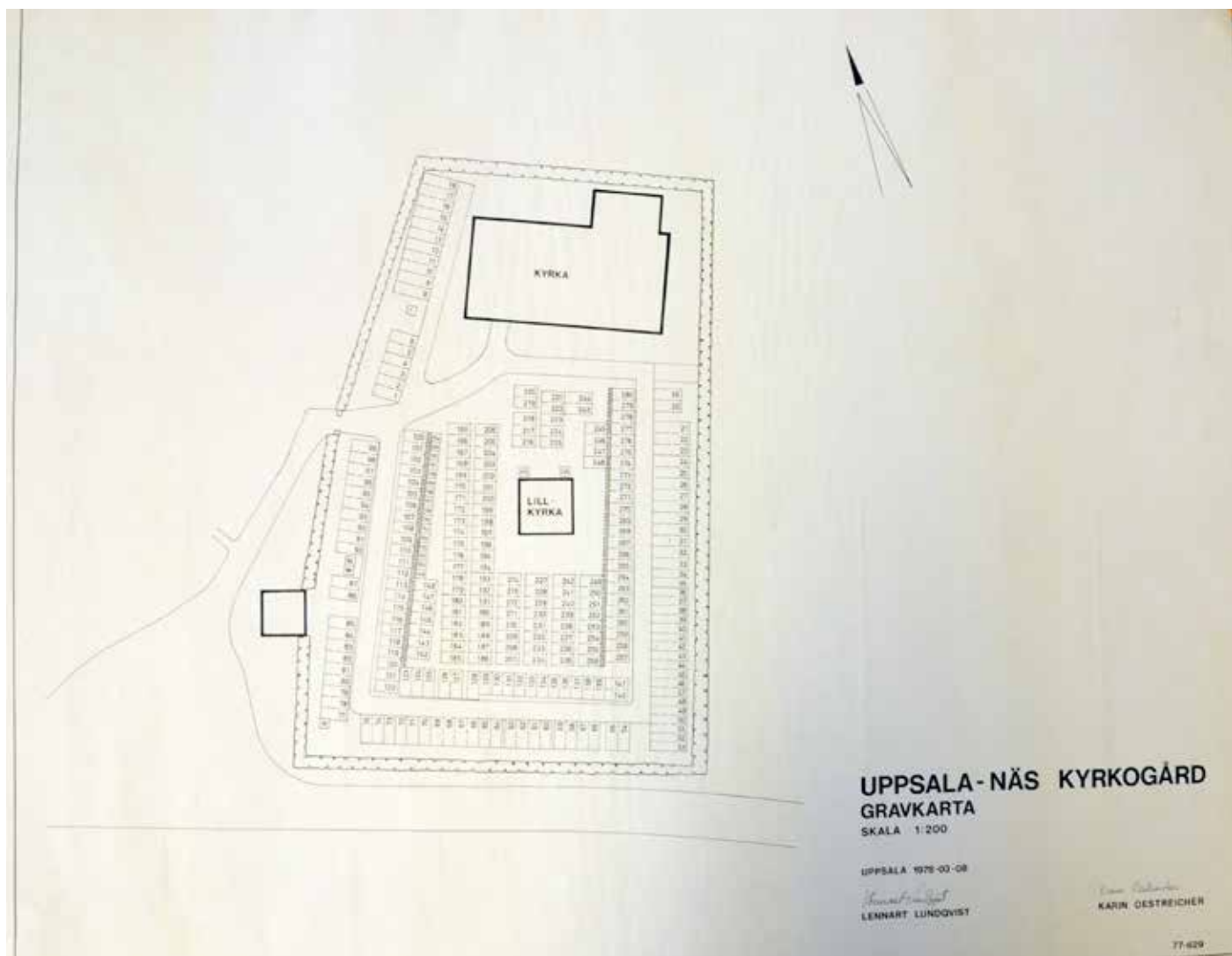
Jämför man de båda nämnda gravkartorna ytterligare visar det sig att andra förändringar bör

ha skett under perioden. De två långa måbärshäckar som idag flankerar det stora kvarteret i mitten av kyrkogården finns inte med på kartan från 1963. Det gör de däremot på den senare kartan. Studerar man gravarna verkar det ha skett en uppstramning även där. Arbetena har dock inte lämnat några spår i arkiven. Båda kartorna saknar tyvärr helt och hållet träd. Syftet har tydligen enbart varit att visa gravarna och gångsystemet.

På 1980-talet breddades grindöppningen i väster med 50 centimeter för att man skulle kunna komma in på kyrkogården med maskiner. Breddningen gjordes genom att den södra grindstolpen flyttades och bägge grindarna breddades 25 centimeter vardera av en konstsmed.

Markförhållandena på platsen har länge vållat problem med sättningsskador på kyrkogbyggnaden. Enligt ett sockenstämmoprotokoll från 1662 upprättade man då en förteckning över alla sprickor i byggnaden och i början av 1880-talet ansågs kyrkan livsfarlig att vistas i. Till följd av det har marken kring

Gravkarta över Uppsala-Näs kyrkogård upprättad 1973 av Lennart Lundqvist och Karin Oestreicher. Landsarkivet, Uppsala.

kyrkan grävts om vid flera tillfällen. 1941 gjordes en omfattande grundförstärkning av kyrkan då en stor del av marken närmast kyrkans väggar schaktades bort. Man slog sedan ned 51 betongpelare i marken. På senare tid har en el- och värmekulvert dragits mellan RWC-byggnaden och kyrkans sydvästra hörn genom grindöppningen förbi sandgravarna. Kring kyrkan grävde man samtidigt ett smalare schakt för åskledare.

År 2005 grundförstärktes kyrkan på nytt och 2005-2007 restaurerades Uppsala-Näs kyrka invändigt. Arkitekt var Åsa Flarup Källmark. Man tog bort nivåskillnaden mellan kor och långhus, flyttade predikstolen och bytte ut golvets kalkstensbeläggning mot tegel. En sluten bänkinredning från restaureringen 1941 togs bort och ersattes med flyttbara bänkar. I den arkeologiska rapporten sägs att "Borttagandet av bänkarna har renodlat och bidragit till att framhäva de medeltida rumsformerna, vilket var

ett av syftena med restaureringen.

Under 2011 uppförde församlingen ett nytt församlingshem väster om kyrkan, intill klockarbo-staden.

Uppsala-Näs kyrkogård 1945. På de fyra bilderna av "Lillkyrkan" syns träden i trädkransen och deras utseende vid mitten av 1900-talet. På den högra bilden syns de lindar som finns med på Otto Janses bild från samma vinkel 1899. ATA, samtliga bilder spegelvända i arkivet.

Trädkransen

Hela kyrkogården vid Uppsala-Näs kyrka omgärdas av en kallmurad bogårdsmur. Längs hela murens insida har det tidigare löpt en rad av träd, en så kallad trädkrans. Idag saknas många träd i trädkransen och de träd som finns är koncentrerade till kyrkogårdens södra halva. Fördelningen av arter är fyra askar och

tre ekar. Under senare år har man fällt sex träd: tre askar, två ekar och en björk. Av dagens sju träd är två gamla, en vuxen och fem unga. Längs kyrkans östra, västra och norra sidor är avståndet mellan väggarna och bogårdsmuren litet. Trots det här har det tidigare funnits träd även här. Uppsala-Näs kyrkogård har sannolikt omgärdats av en trädkrans sedan slutet av 1820-talet.

Övre bilden: Uppsala-Näs kyrkogård har förhållandevis många stenkantade grusgravar. På senare år har några nya träd planterats i trädkransen. Nere till vänster: På kyrkogårdens västra sida står trädkransens två äldsta träd, två askar. De visar spår av åtminstone tre olika hamlingsnivåer. Nere till höger: I bakgrunden, till vänster om "Lillkyrkan", skymtar hamlade lindar som är några årtionden gamla. Se bild från samma vinkel 1945. Foto: Otto Janse 1899. ATA

Häckar och busksolitärer

På Uppsala-Näs kyrkogård finns såväl formklippta som friväxande buskar. Det mellersta kvarteret kantas av långsmala, låga, formklippta måbärshäckar i nord-sydlig riktning.

Även några av de äldre gravarna kantas av formklippta måbärshäckar.

Norr om den västra ingången till kyrkogården växer ett buskage av vit syren. Detta buskage

finns med på ett fotografi från 1904 och är alltså över ett hundra år gammalt, kanske ännu äldre.

I den nordöstra delen av kyrkogården finns en stor och kraftig thuja. Det har inte gått att avgöra dess ålder utifrån bevarade fotografier, men den är sannolikt planterad någon gång under 1900-talets första hälft. Ytterligare en gammal thuja finns längs kyrkogårdens östra sida.

Övre bilden: Foto som visar Uppsala-Näs kyrkogård 1904. Redan då fanns syrenbuskaget norr om den västra ingången till kyrkogården. Foto: okänd 1904. Landsarkivet, Uppsala.

Nedre bilden: Kyrkogården åt nordväst våren 2012. Bakom den vänstra gravvården syns samma syrenbuskage som i bilden ovan.

Minneslunden vid Uppsala-Näs kyrkogård sedd från väster. En mjuk gång av natursten leder fram till en trappa upp till en stenbelagd vilplats. Själva minneslunden utgörs av en grästäck terrass med fyra hängaskar.

Minneslunden

Alldeles nedanför den höjdrygg där klockstapeln står ligger en relativt nyanlagd minneslund. Den är konstruerad genom att ta upp sluttningen med enkla terrasseringar av huggen natursten och gräsytor. Vilplatser finns i form av bänkar av smide och träd. Fyra unga hängaskar markerar själva minneslunden med en belysningsstolpe i mitten.

Minneslunden är ritad av arkitekt Per-Ove Sporrang och anlagd av Åke Nordqvist Markplan.

Tidigare var området kring klockstapeln betydligt mer glesbevuxet. Foto: Otto Janse 1899, ATA

Området kring klockstapeln

Första gången en klockstapel nämns vid Uppsala-Näs är 1666, men den nuvarande uppfördes 1722.

År 1949 beskrev den dåvarande kyrkoherden i Uppsala-Näs Herman Kummel området kring klockstapeln så här: "Klockstapeln är rikt inbäddad i en lund av körsbärsträd, vilka om våren kläda den i en praktfull vit skrud".

På bilder från förra sekelskiftet är området kring klockstapeln betydligt öppnare än idag och består av gräsmark med strödda enar andra buskage och förmodligen fågelbär. Fågelbär är en vild körsbärsart och alltså de träd som Herman Kummel beskriver.

Idag är området kring klockstapeln tätare bevuxet med framför allt tallar, lövträd och enstaka enbuskar.

3. Kulturhistorisk värdering

Uppsala-Näs kyrkogård har kvar sin senmedeltida sträckning. Det är ovanligt tydligt att kyrkogården är betydligt större åt söder än åt norr. Det visar på medeltidens rädsla för den yttersta dagen, då kyrkan skulle rasa samman åt norr och göra det svårt för dem som begravts där att återuppstå.

Utformningen av Uppsala-Näs kyrkogård representerar den förändring som de flesta medeltida sockenkyrkogårdar genomgått från att utgöras av en öppen gräsyta som kunde användas till bete och med oregelbundet utplacerade gravvårdar till en noggrant planerad yta med gravkvarter, grusgångar och trädkrans.

Det småbrutna odlingslandskapet, kyrkogårdens bevarade sträckning i kombination med att kyrkan i stora drag bevarat sitt ursprungliga utseende gör Uppsala-Näs till en ovanligt välbevarad senmedeltida kyrkomiljö.

Gångsystemets nuvarande sträckning kan spåras åtminstone tillbaka till slutet av 1800-talet.

Kyrkogården har flera påkostade gravar från 1800-talet och det tidiga 1900-talet. Gravarna visar på den tidens önskan att manifesteras familjen och att, även efter döden, förmedla den ställning personen hade i samhället.

Hygientänkande

Som de flesta andra svenska sockenkyrkogårdar har Uppsala-Näs en trädkrans. Den visar på den tidens strävan efter mer hygieniska begravningar och kyrkogårdar som utvecklades under slutet av 1700-talet och fortsatte under 1800-talet. Man trodde att träden renade luften och marken från skadliga gaser från liken och förhindrade smittspridning.

Två av träden i trädkransen kan vara ursprungliga och utgör i så fall dokument från när församlingen planterade den ursprungliga trädkransen.

”Lillkyrkan”

Lillkyrkan utgör en rest från ett tidigare skede som i övrigt är helt dolt. Den är både byggnad och ruin på samma gång. I berättelsen om kyrkomiljön vid Uppsala-Näs utgör den en betydelsefull del.

Buskage och busksolitärer

Syrenbuskaget norr om ingången till kyrkogården utgör den äldsta buskvegetationen på kyrkogården och är åtminstone drygt etthundra år gammalt. När de äldsta träden så småningom fällt kommer syrenbuskaget att utgöra den äldsta växtligheten på kyrkogården.

På kyrkogårdens nordöstra del växer en äldre tuja av okänd ålder, men den bör vara planterad under första hälften av 1900-talet. Den visar på hur man ofta planterat solitärer av barrväxter, företrädesvis tuja, från sekelskiftet 1900 och framåt.

4. Analys av befintligt trädbestånd

Samtliga lövträd på Uppsala-Näs kyrkogård ingår i trädkransen. I dag saknas dock många träd och de som finns är koncentrerade till kyrkogårdens södra halva. Fördelningen av arter är fem askar och tre ekar. Två av askarna är klassade som gamla av arboristen, en ask är klassad som vuxen, medan övriga träd är unga eller nyplanterade. Utanför själva kyrkogården, väster om det nybyggda församlingshemmet står ytterligare en gammal ask.

Arborist och antikvarie har tillsammans kommit fram till att de två äldsta askarna på kyrkogården mycket väl kan vara de sista exemplaren som finns kvar av den ursprungliga trädkransen som planterades på 1820-talet. Under senare år har man fällt sex träd i trädkransen: tre askar, två ekar och en björk.

De tre äldre askarna på kyrkogården har rötskador i stammen. Det har även asken vid försam-

lingshemmet, men dessa är lindrigare. Trots angreppen har de god vitalitet enligt arboristen. Med en varsamt utförd beskärning av fackkunnig person kan de leva länge till.

Tre av de unga träden har nedsatt vitalitet och har av någon anledning problem i etableringen. Två unga träd har dock etablerat sig väl och har god vitalitet.

5. Förnyelse

De äldre träden i trädkransen på Uppsala-Näs kyrkogård börjar, enligt arboristen, närma sig sin maximala livslängd. Av de yngre träden har några haft svårt att etablera sig och kommer förmodligen inte bli särskilt långlivade.

Detta innebär att ett man inom en ganska nära framtid bör ta ett helhetsgrepp kring utformningen av Uppsala-Näs kyrkogård och dess trädbestånd.

Träden i trädkransen har länge orsakat skador på bogårdsmuren. Kyrkogårdens norra del är så smal att en återplantering inte är möjlig utan risk för skador på såväl kyrkobyggnaden som bogårdsmuren.

Sannolikt har kyrkogården vid Uppsala-Näs har kvar sin senmedeltida sträckning och är alltså samtida med den nuvarande kyrkobyggnaden. Det omgivande odlingslandskapet har också bevarat en ålderdomlig karaktär. Kyrkobyggnadens fönstren i söder och väster har bevarat sin medeltida storlek,

vilket är ovanligt. Vid restaureringen 2005 strävade man efter att återta det medeltida kyrkorummets karaktär. Man jämnade ut höjdskillnaden mellan kor och långhus, ersatte de slutna bänkkvarteren med lösa bänkar och belade golvet med tegel. Allt detta gör Uppsala-Näs kyrkogård till en ovanligt väl sammanhållen senmedeltida kyrkomiljö.

Denna helhetsupplevelse skulle förstärkas om även kyrkogården fick tillbaka mera av sitt ursprungliga utseende. Fram till 1820-talet saknade kyrkogården trädkrans. Med stor sannolikhet var den helt trädlös fram till dess. Det var nämligen majoriteten av de svenska sockenkyrkogårdarna.

Att motivera ett återskapande av ett historiskt utseende kan vara svårt. Särskilt om man måste offra värden som senare tillägg tillför. Men Uppsala-Näs starkt senmedeltida karaktär samt det redan gjorda valet att närma sig en medeltida gestaltning av kyrkorummet är starka motiveringar för att förstärka

Denna bild förmedlar tydligt den karaktär som Uppsala-Näs kyrkogård skulle få utan trädkrans.

även kyrkogårdens senmedeltida karaktär. Trädbeståndets nuvarande skick gör att förlusten av senare tillägg inte blir särskilt stor om trädkransen avlägsnas.

Då ett par av de större träden på kyrkogården kan härröra från den första trädplanteringen på 1820-talet har de ett kulturhistoriskt värde. De bör därför inte tas bort förrän det är helt nödvändigt. Målet att uppnå en kyrkogård utan trädkrans bör alltså inte tvingas fram utan ske genom en successiv utveckling. De äldsta träden kan säkras genom att man avlägsnar grenar som riskerar att falla eller fläckas. På så sätt ”krymper” de och dör så småningom. Däremot kan de unga träden tas bort redan nu. De båda tujorna har ett kulturhistoriskt värde som individer och ska inte tas bort.

Fram till en bit in på 1900-talet klipptes inte gräset på kyrkogårdarna, eftersom man inte hade tillgång till gräsklippare. Man slog med lie och fram till 1800-talets början tilläts ofta klockarens djur att beta på kyrkogården. Något som ytterligare skulle förstärka den senmedeltida karaktären är att göra kyrkogårdens gräsytor till slåtterytor. Av hänsyn till gravrättsinnehavarna är inte detta möjligt. Området närmast den så kallade ”Lillkyrkan” saknar dock gravar och skulle kunna läggas om till slåtteryta.

Det går att göra om en gräsmatta till slåtteryta, men det tar lång tid innan ängsblommorna etablerar sig. Ängsväxter är arter som traditionellt har vuxit på de marker som är för magra för att odla på och som istället använts till slåtter. Ängsväxterna trivs alltså inte i vanlig trädgårdsjord. De vill ha en jord som är fattig på näringsämnen. Är jorden näringsrik konkurreras ängsväxterna ut av kraftigväxande ogräs som tistel och brännässla. Om jorden på platsen är en vanlig trädgårdsjord måste man göra den magrare genom att tillföra mycket sand. Ett annat alternativ är att byta ut det översta jordlagret mot magrare jord.

”Lillkyrkan”

Lillkyrkan tillhör ett äldre skede, som idag till största delen är dolt under marken. En ruin under tak. På fotografier från mitten av 1900-talet är ”Lillkyrkans” fasader delvis täckta av vildvin. En återplantering av vildvin skulle förstärka ”Lillkyrkans” karaktär av ruin och koppla den tydligare till övriga byggnadsrester dolda under marken.

Engelska undersökningar har visat att klätterväxter inte orsakar skador på stenbyggnader. Det kan de däremot göra på träbyggnader.

Framtida forskningsuppgifter

Kyrkogårdens två gamla tujor kan vara av intresse för Programmet för odlad mångfald, som samlar in växter historiska växter på svenska kyrkogårdar.

På denna bild tagen på våren 1947 syns vildvinets rankor, trots att de inte har börjat grönska än.

Foto: Erik Bohrn 1947 ATA

6. Särskilda vårdkrav

Av: André Strömquist och Cathrine Bernard

Ett trädets rotsystem växer långt utanför dess krona. Man bör inte gräva intill träden, eller köra med tunga maskiner. Tung maskiner gör jorden kompakt och syrefattig samt kan orsaka mekaniska skador på träden. Den minsta skyddszonen för ett träd är under trädets krona.

Träd som formats med omfattande beskärning, som hamling, bör man fortsätta beskära. Annars förlorar det lätt i livskraft och förväxta grenar kan fläkas när de blir för tunga för trädet. Undvik alltid så kallade toppkapningar, som innebär att man sågar av trädets huvudstam. Det ger ofta ganska breda snittytor som gör det lätt för rötsvampar att ta sig in i trädet. Där har trädet inte heller samma möjlighet att (läka) valla över snittytan. Samtidigt bildas så kallade stamskott som så småningom bildar ”träd” på träden. Dessa stamskott är dåligt förankrade och knäcks till slut av sin egen tyngd.

Alla växter är beroende av att jorden innehåller mullämnen, det vill säga delvis nedbrutna rester av växter och djur. På många kyrkogårdar är dock jorden fattig på mullämnen. Det gör jorden kompakt och syrefattig och det blir svårare för rötterna ta sig fram i jorden. Men lösningen är enkel. Om man kör över de nedfallna löven med gräsklippare, istället för att ta bort dem, ser maskar och andra djur till att mull- materialet från löven kommer ner i jorden. Detsamma gäller vid gräsklippning. Både gräset och träden mår bättre om man låter gräsklippen ligga kvar än om man använder uppsamlare. Om gräset hunnit bli så långt att det bildar klumpar på gräsmattan efter klippningen bör man dock ta bort det.

Vård och skötsel av nya och gamla träd

Vid nyplantering är det viktigt att träden uppbyggnadsbeskärs under de första åren. Gamla träd ska ges regelbundna säkerhetsöversyner och trädvårdsåtgärder ska utföras av arborist.

Några år efter planteringen bör träden omges av en så kallad trädspiegel. Det är en öppen jordyta utan gräs som gör att trädet slipper konkurrens från andra växter. På höstarna bör man lägga på ett omkring fem centimeter tjockt lager av något mullrikt

material, exempelvis löv, kompost eller barkmull. Så snart ett nyplanterat träd har etablerat sig, ett par år efter planteringen, är det dags att börja med uppbyggnadsbeskärningen. Under uppbyggnadsperioden stammar man upp trädet successivt och arbetar med att ge kronan en balanserad form. Man tar också bort korsande grenar som skaver mot varandra eftersom de kan ge skador med rötangrepp som följd.

Vissa träd skickar ut nya skott från stammen, nedanför kronan. Ta bort dem snarast eftersom de stjälar kraft från grenarna i kronan. Unga träd kan man beskära på våren eftersom det stimulerar tillväxten. Men träd som savar tidigt (blöder) ska alltid beskäras under sensommaren, till exempel avenbok, björk, bok, hästkastanj, prydnadskörbär och lönn.

För friväxande träd inskränker sig beskärningsinsatserna framförallt till att ta bort döda och skadade grenar. Men beskärning behövs också av framkomlighets skull, till exempel av träd som växer längs gångvägar, eller när ett träd står intill en byggnad eller en belysningsstolpe.

När det gäller äldre fruktträd som tillskrivs kulturhistoriskt värde är syftet med beskärningen i första hand att bevara dem som kulturhistoriska dokument så länge som det är möjligt. De ska därför inte beskäras lika kraftigt som fruktträd som odlas för hög avkastning. Målet med beskärningen är istället att stabilisera kronan och att förhindra fläkning och andra skador på träden och insatserna handlar framförallt om att ta bort döda och skadade grenar samt gallra ur partier som tyngs av mycket frukt på sensommaren eller av snö på vintern.

Det är av stor vikt att de personer som utför åtgärderna som föreslås i denna trädvårdsplan är trädvårdskunniga på en hög nivå, eftersom det annars kan leda till skador på träden. Krav bör ställas på anlitate företag att personalen som utför beskärningen ska vara utbildade enligt riktlinjer som följer European Arboriculture Council eller International Society of Arboriculture.

Thujor

Thujorna på kyrkogården kräver inga större skötselåtgärder. Det räcker att avlägsna grenar som blivit bruna och fula. Om toppen består av flera skott kan man knyta ihop dem löst över vintern för att förhindra att formen förstörs av blötsnö.

7. Källor

ARKIV

Stockholm

Antikvarisk topografiska arkivet (ATA)

K-byrån

FI

Up, Uppsala-Näs sn,

ATA RAÄ och SHM

Ämbetsarkivet

F1, Topografiska dossierer, Up, Uppsala-Näs

Uppsala

Landsarkivet

Uppsala-Näs kyrkoarkiv

O 1b Handlingar angående kyrkogård 1903-1993

R Kartor och ritningar

Upplandsmuseet, arkivhandlingar och fotografier. (UM)

INTERNET

Riksintresset K 43 Uppsala-Näs <http://www.lansstyrelsen.se/uppsala/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/planfragor/riksintressen/riksintressen-uppsala/Pages/default.aspx>

RAPPORTER

Frolund, Per: *Uppsala-Näs, Utvidgning av kyrkogården, Arkeologisk utredning*, Upplandsmuseet rapport 2001:01

Delbeck, Johan, *Uppsala-Näs kyrka. Invändig restaurering 2005-2007. Antikvarisk kontrollrapport*, Upplandsmuseet 2007

Olsson, Robin: *I de dödas närhet. Grundförstärkning och ombyggnation i Uppsala-Näs kyrka*, Upplandsmuseet rapport 2006:20

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Bonnier, Ann Catherine: *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*, Uppsala 1987.

Bucht, Eivor och Bengtsson, Rune (Red.) *Kyrkogårdens gröna kulturarv*, Alnarp 1992

Carlsson, Åke och Hultgren, Svante: *Kyrkogården - en Noas ark*, utan ort 2009.

Erixon, Sigurd (red) mfl, *Sveriges bebyggelse, Uppsala län del IV*, Uddevalla 1949

Norberg, Rune, *Uppsala-Näs kyrka, Upplands kyrkor 41*, Uppsala 1951

Sjöstedt, Lars-Ove: *Uppsala-Näs kyrka*, 2009

Smedberg, Gunnar: *Uppsala-Näs kyrka - Upplands kyrkor 41 A*, Uppsala 1975

Theorell, Anita och Wästberg, Per: *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*, Stockholm 2001.

Tuulse, Armin: "Träkyrkor med stensakristia" i *Fornvännen 1951*, Stockholm 1951.

Uppland, landskapets kyrkor, projektet sockenkyrkorna, Stockholm 2004

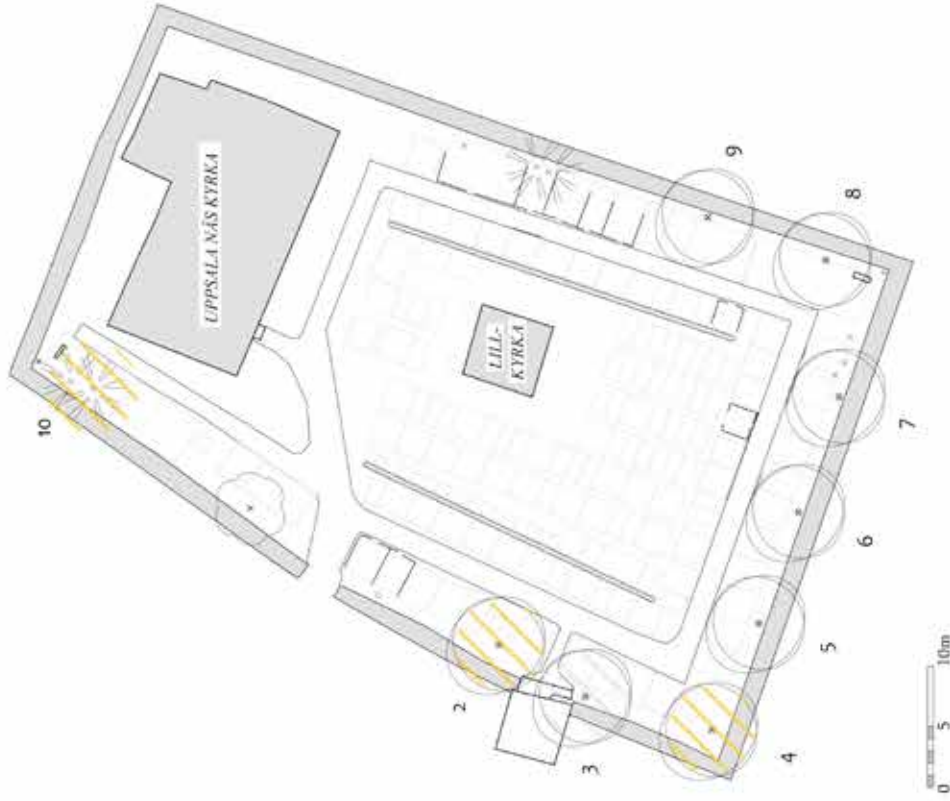

TECKENFÖRKLARING

	LÖVTRÄD numrering enligt trädbeskrivning
	BARKTRÄD numrering enligt trädbeskrivning
	LÖVFÄLLANDE SOLTÄR BUSKE
	KLIPT LÖVFÄLLANDE HÄCK
	KLIPT GRÄS
	STENMUR
	GRAVKVARTER

KULTURHISTORISK VÄRDERING

	1. Träd med mycket lågt kulturhistoriskt värde för helheten och som individ
	2. Träd med lågt kulturhistoriskt värde för helheten och som individ
	3. Träd med kulturhistoriskt värde som del i en formation eller som individ
	4. Träd med lågt kulturhistoriskt värde

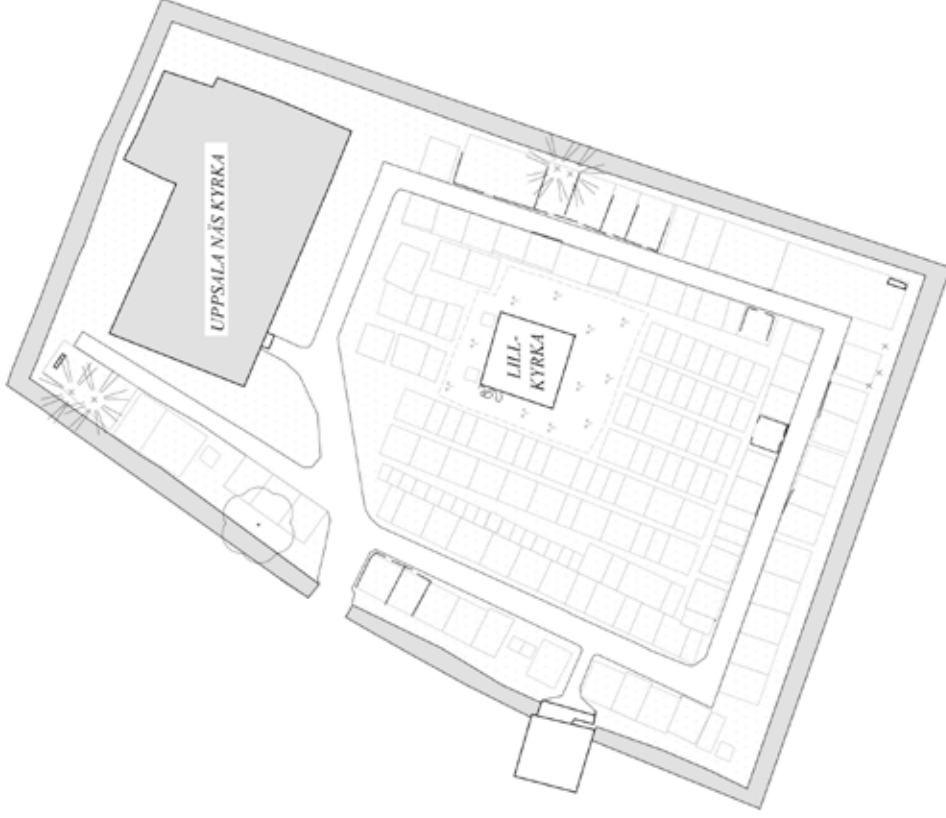
Uppsala Näs kyrkogård

Trädvårdsplan,
kulturhistorisk värdering av träd

TECKENFÖRKLARING

	KLIPPT LÖVFÄLLANDE HÄCK
	LÖVFÄLLANDE SOLITÄR BUSKE
	KLIPPT GRÄS
	STENMUR
	GRAVAVARTER
	BARTRÄD
	FÖRESLAGET ÅNGSRÄS
	FÖRESLAGET VILDVIN

0 5 10m

Uppsala Näs kyrkogård Trädvårdsplan

Vision på mycket lång sikt

Trädbesiktning vid Uppsala Näs Kyrka April 2011

Uppdrag

På uppdrag av Lotta Sobéus, Scenario, utförde Cathrine Bernard, Svartsjö Trädkonsult, en besiktning av träden vid Uppsala Näs kyrkogård i april 2011. Trädbesiktningen bygger på objektiva kriterier för hållfasthet i träd där den strukturella och biologiska konditionen bedöms. Besiktningen utfördes okulärt av arborist. Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av André Strömqvist oktober 2013.

Trädbeståndet

Beståndet består av några få träd som är gamla och behov av trädvårdsåtgärder. Resterande träd är nyplanterade och bör uppbyggnadsbeskras.

Det är av stor vikt att de personer som utför åtgärderna som är föreslagna i besiktningen är trädvårdskunniga på en hög nivå, eftersom det annars kan leda till skador på träden. Krav bör ställas på anlitate företag att den personal som utför beskärningsarbeten ska vara utbildade enligt riktlinjer som följer *European Arboriculture Council* (www.eac-arboriculture.com) eller *International Society of Arboriculture* (www.isaarbor.com).

Enhörna 2011-04-05

Cathrine Bernard
Arborist (*Diplomerad HND Arboriculture*)

Trädinventering Uppsala Näs Kyrka april 2011

Träd nr 1

Träd nr 2-5

Träd nr 2

Träd nr 4

Plats: Uppsala Näs Kyrka

Datum: 2011-04-05

Besiktning utförd av: Cathrine Bernard

Ålder

Nyplanterad

Ung

Vuxen

Gammal

Vitalitet

God

Nedsatt

Dålig

Kulturhistoriskt värde

Prioritet 1. Mycket högt kulturhistoriskt värde

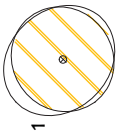
På sikt 2. Högt kulturhistoriskt värde

Inom 1 år 3. Kulturhistoriskt värde

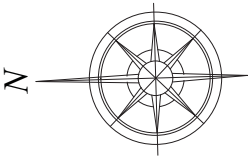
Akut 4. Lågt kulturhistoriskt värde

Nr	Art	Ålder	Stam-diameter	Kron-radie	Vitalitet	Strukturell kondition /Anmärkningar	Åtgärder	Prioritet	Kulturhistoriskt värde
1	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Gammal	107 cm	9 m	God	Vissa mindre beskärningsskador. Mindre stamspricka. Byggnation med markstörningar är redan påbörjad utan skydd av trädets rötter vilket kan påverka trädet negativt i framtiden.	Fortsatt skydd vid nybyggnation med plank runt stammen och så lite kompaktering av marken som möjligt. Vid återställande av marken kring trädet bör det ges de bästa växtförutsättningar med en planteringsyta med perenner eller buskar och mulch på rötterna samt bevattning.	Akut	3. Kulturhistoriskt värde
2	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Gammal	120 cm	6 m	God	Tidigare toppkapad. Omfattande röttskador i stammen.	Beskärning - nedtagning av kronan till säker höjd.	Akut	3. Kulturhistoriskt värde
3	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Vuxen	61 cm	5 m	Nedsatt	Tidigare toppkapad. Röttskador i stam och krona.	Beskärning - nedtagning av kronan till säker höjd.	Akut	4. Lågt kulturhistoriskt värde
4	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Gammal	88 cm	5 m	God	Tidigare toppkapad. Röttskador i stam och krona. Stamspricka.	Beskärning - nedtagning av kronan till säker höjd.	Akut	3. Kulturhistoriskt värde
5	Elk <i>Quercus robur</i>	Ung	28 cm	4 m	Nedsatt		Beskärning i uppbyggande syfte.	Inom 1 år	
6	Elk <i>Quercus robur</i>	Ung	33 cm	4 m	Nedsatt	Stamspricka	Beskärning i uppbyggande syfte.	Inom 1 år	
7	Elk <i>Quercus robur</i>	Ung	30 cm	4 m	God	Håla i huvudgren.	Beskärning i uppbyggande syfte.	Inom 1 år	
8	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Nyplanterad	9 cm	1 m	God		Beskärning i uppbyggande syfte.	Inom 1 år	
9	Ask <i>Fraxinus excelsior</i>	Nyplanterad	5 cm	0,5 m	Nedsatt		Beskärning i uppbyggande syfte.	Inom 1 år	
10	Thuja <i>Thuja occidentalis</i>								3. Kulturhistoriskt värde

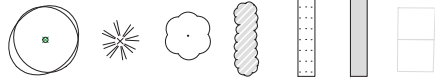

1

TECKENFÖRKLARING

LÖVTRÅD
numrering enligt trädbesiktning

BARRTRÄD
numrering enligt trädbesiktning

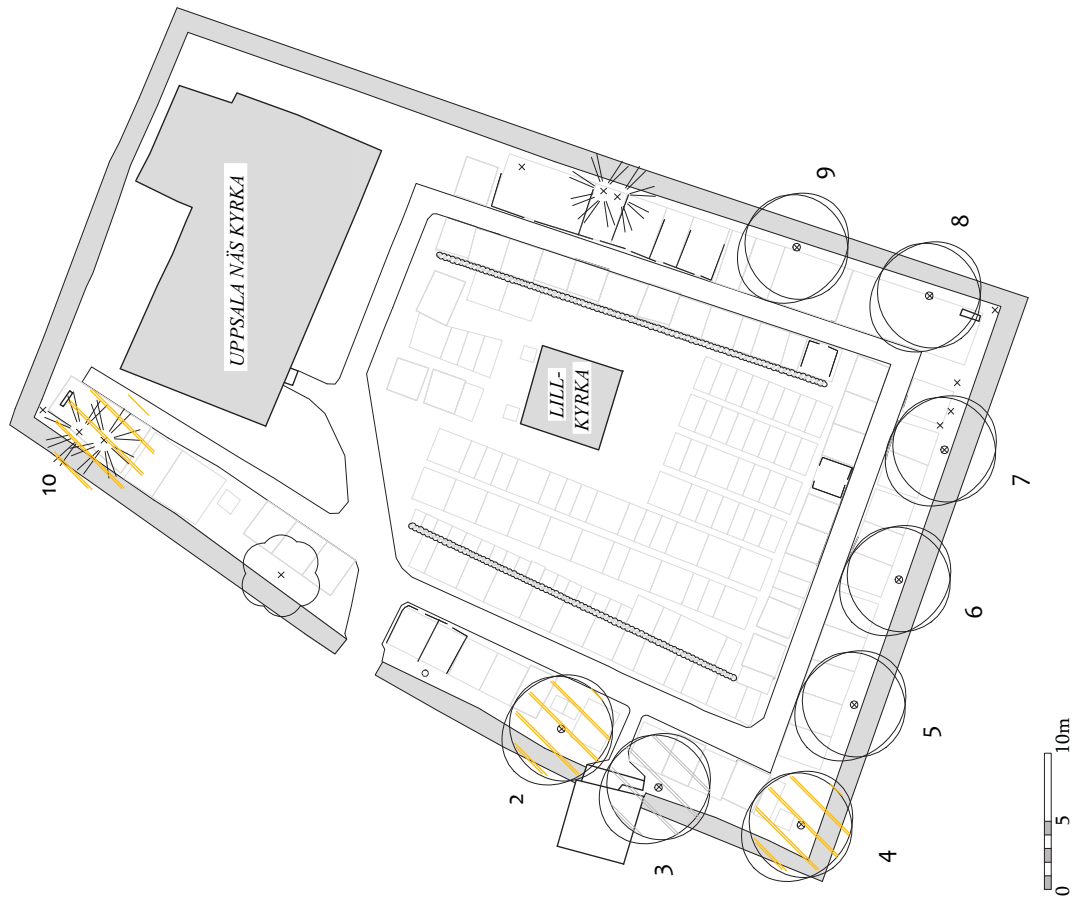
LÖVFÄLLANDE SOLITÄR BUSKE

KLIPPT LÖVFÄLLANDE HÄCK

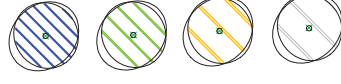
KLIPPT GRÄS

STENMUR

GRAVKVARTER

KULTURHISTORISK VÄRDERING

1. Träd med mycket högt kulturhistoriskt värde för helheten och som individ

2. Träd med högt kulturhistoriskt värde för helheten och som individ

3. Träd med kulturhistoriskt värde som del i en formation eller som individ

4. Träd med lågt kulturhistoriskt värde

Uppsala Näs kyrkogård

Trädvårdsplan,
kulturhistorisk värdering av träd

UNDERLAG FÖR KULTURHISTORISK VÄRDEBEDÖMNING

1. TRÄD MED MYCKET HÖGT KULTURHISTORISKT VÄRDE FÖR HELHETEN OCH SOM INDIVID

Trädet bedöms vara ett historiskt huvud- eller karaktärsträd, genom att det förknippas med en känd person eller särskild berättelse eller händelse som har stor betydelse för platsens historia. Det kan också vara det enda eller ett av få bevarade träd som visar på en försvunnen struktur.

På grund av dess kulturhistoriska betydelse och starka upplevelsevärde är det i princip oersättligt. När det ändå måste ersättas bör det göras med ett exemplar som förökats med växtmaterial från ursprungsträdet.

2. TRÄD MED HÖGT KULTURHISTORISKT VÄRDE FÖR HELHETEN OCH SOM INDIVID

Trädet ingår i ett medvetet planerat trädgårdshistoriskt sammanhang, dvs en arkitektonisk gestaltning som karaktäriserar kyrkogården i stort. Det kan vara del av en trädkrans, trädrad, allé, parträd som accentuerar en ingång eller ett solitärträd som har stor betydelse för upplevelsen. Trädet kan genom sin ålder bilda grund för en tidsbestämning av det koncept som det ingår i.

Tidsbestämningen har stor betydelse för den historiska förståelsen. Om trädet fälls, rekommenderas återplantering. Företrädesvis med samma art eller sort.

3. TRÄD MED KULTURHISTORISKT VÄRDE SOM DEL I EN FORMATION

Trädet ingår i en medveten arkitektonisk gestaltning. Det kan vara del av en trädkrans, trädrad, allé, parträd som accentuerar en ingång eller ett solitärträd. Trädet är inte ursprungligt utan utgör en senare komplettering.

4. TRÄD MED LÅGT KULTURHISTORISKT VÄRDE

Bidrar inte nämnvärt med en kulturhistorisk förståelse men kan ha ett visst miljöskapande värde.